

Корнійчук М. В.,

курсант 404 навчальної групи

навчально-наукового інституту № 1

Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Конституція України закріплює у статті 3 положення про те, що людина та її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Стаття ж 24 уточнює, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом і не можуть мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження тощо [1].

Але, не зважаючи на зазначені вище положення, проблеми домашнього насильства, як по відношенню до жінок та дітей, так і по відношенню до чоловіків, насильства за ознакою статі, а також торгівля людьми залишаються гострими соціальними проблемами в Україні. Практика свідчить, що найбільше від даних видів правопорушень страждають жінки, діти, особи похилого віку та особи з інвалідністю. Значною проблемою є те, що домашнє насильство, насильство за ознакою статі, торгівля людьми негативно впливають на здоров'я постраждалих людей, особливо на їх репродуктивну функцію, що в майбутньому може призвести до глобальної демографічної кризи через зменшення рівня народжуваності та збільшення ризику народження дітей з порушеннями фізичного і психічного здоров'я. Серед зазначених вище протиправних діянь особливе місце займає торгівля людьми, оскільки дане небезпечне діяння є не лише протиправним, що посягає на волю людей, а й тяжким кримінальним правопорушенням, новітньою формою рабства та порушенням прав і законних інтересів людини.

Взагалі, небезпека всіх вище перелічених правопорушень полягає в тому, що об'єктом їх посягання є життя, здоров'я, честь і гідність та воля людини, захист яких є найпершим завданням держави. Саме тому державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та попередженню торгівлі людьми, має бути

ефективною і спрямованою на унеможливлення їх вчинення в майбутньому. Тобто, держава повинна виконувати свою превентивну функцію [5, с. 101].

Щоб визначити актуальні способи, методи та порядок запобігання зазначеним вище незаконним вчинкам, які спрямовані проти волі людей, необхідно розтлумачити поняття «наси́льство» та «торгівля людьми».

Короткий енциклопедичний словник визначає насильство як діяння, що здійснюється особою або групою осіб для досягнення визначеної цілі, і яке пов'язане з прямим нанесенням психологічної, моральної або фізичної, шкоди іншій людині або з прямою загрозою такого нанесення. В даному випадку під насильством необхідно розуміти і розмежовувати поняття насильства в сім'ї та насильства за ознаками статі [7, с. 354].

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» уточнює поняття домашнього насильства. Під домашнім насильством закон розуміє діяння (дію або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного характеру, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають однією сім'єю, але не перебувають у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [4]. А Закон України «Про забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків» визначає поняття насильства за ознакою статі як діяння, що спрямоване проти осіб через їхню стать. Також закон зазначає, що це поширені в суспільстві звичаї чи традиції, тобто певні стереотипні та викривлені уявлення про соціальні ролі і функції чоловіків і жінок, або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи обмежують їх непропорційно, які завдають фізичної, психологічної, економічної або навіть сексуальної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у будь-якій сфері життя людини [2].

Поняття ж «торгівлі людьми» в сучасному розумінні вперше було розтлумачено у Протоколі «Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї» і означає здійснювані з метою вербування, експлуатації, передачі, перевезення, приховування або

одержання людей шляхом загрози застосувати фізичну силу або безпосереднім її застосуванням.

Закон України «Про протидію торгівлі людьми» тлумачить дане поняття як здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи». Причому, важливим є те, що такі діяння мають бути передбачені Кримінальним кодексом України і мати на меті: трудову, сексуальну експлуатацію, усиновлення (удочеріння) з метою отримання неправомірної вигоди; проведення медичних або наукових дослідів над людиною без її згоди; використання людини у порнобізнесі; примусову вагітність як повнолітніх так і неповнолітніх жінок або примусове переривання їм вагітності; схилення до укладення шлюбу проти волі; втягнення у кримінальну діяльність; змушування до зайняття жебрацтвом; використання людей у збройних конфліктах тощо [3].

Необхідно зазначити, що в даний час, новелами протидії домашньому насильству, насильству за ознаками статі та торгівлі людьми є розроблення і втілення в життя як на державному, так і на місцевому рівнях комплексних програм-заходів, які спрямовані на:

- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- створення ефективного механізму взаємодії між центральними органами влади, органами влади на місцях і громадськими організаціями;

- впорядкування роботи з виявлення осіб, які постраждали від насильства або торгівлі людьми, їх реабілітація та попередження прояву насильства щодо таких осіб в майбутньому [5, с. 78-79].

Реалізація таких програм дозволяє запровадити: вдосконалення механізму запобігання та протидії насильству проти особи; підвищення рівня інформованості населення щодо форм і проявів насильства, його причин і наслідків; ефективне реагування на факти протиправного насильства через впровадження механізму взаємодії суб'єктів, які виконують

заходи щодо запобігання та протидії насильству; надання допомоги та захисту особам, постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, протиправного викрадення; притягнення порушників до певного виду юридичної відповідальності та виправлення їх поведінки в майбутньому. Насамперед, перевагами таких програм є їх фінансування не з державного або місцевого бюджету, а за рахунок позабюджетних коштів, не заборонених законодавством України.

Актуальним напрямом в питанні запобігання домашньому насильству, насильству за ознаками статі та протидії торгівлі людьми є діяльність держави. Основними законами, які визначають суб'єктів державної політики у сфері протидії вищезазначеним незаконним діям і перелічують повноваження таких органів є: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Закон України «Про протидію торгівлі людьми». Зокрема, відповідно до цих законів, до органів протидії насильству щодо людини належать: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади; інші органи виконавчої влади, зокрема уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, місцеві державні адміністрації (служби у справах дітей, підрозділи з питань сім'ї, органи охорони здоров'я, органи управління освітою, тощо); органи місцевого самоврядування; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; суди; прокуратура тощо [4].

З метою посилення запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознаками статі та торгівлі людьми вищезазначеними законами передбачено розширення повноважень Національної поліції України в даній сфері. Так, до повноважень Національної поліції віднесено прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення вищезазначених протиправних діянь, що посягають на права людей, у тому числі безперервний розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та протиправного викрадення. Як нове повноваження поліції також було надано право скасовувати дозволи на придбання, зберігання, носіння, застосування зброї її власниками у разі виявлення скоєння ними насильства у порядку, визначеному законодавством України.

Поліцейські також мають право проникати до житла громадянина без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних з безпосередньою небезпекою для життя чи здоров'я потерпілої людини [6, с. 25–26].

Отже, можна підсумувати, що на сьогоднішній день проблеми домашнього насильства, насильства за ознаками статі та торгівлі людьми в Україні серед протиправних діянь, відіграють важливу роль, оскільки такі діяння посягають перш за все на життя і здоров'я людей, їх честь, гідність і волю. Законодавство в даній сфері реформується шляхом збільшення кола повноважень органів, що здійснюють правоохоронну діяльність зокрема Національної поліції України. Однак змінити ситуацію в даній сфері на краще і зменшити вчинення насильства можна лише за умови широкого інформування населення, плідного співробітництва органів влади й місцевого самоврядування та громадських організацій, а також активної протидії кожного цим принизливим для людської гідності явищам.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2005. №52. Ст. 561.
3. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 №3739-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2012. № 19–20. Ст. 173.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.
5. Андрєєнкова В. Л. Запобігання та протидія проявам насильства: навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Нічoga С.О., 2020. 196 с.
6. Дмитренко М. І. Попередження насильства в сім'ї. *Право України*. Харків, 2017. № 10. С. 25–30.
7. Нестеренко В. Короткий енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2012. 742 с.